

222957

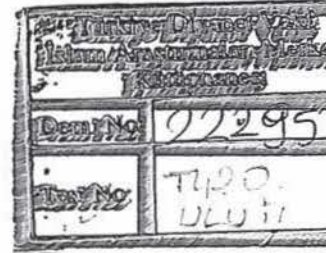
İstanbul Kültür Üniversitesi

**IV. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi
2012**

TUDOK 2012

27 – 28 Ağustos 2012

BİLDİRİLER

Istanbul Kültür University

**4th International Student Congress of
Turkish Language and Literature
2012**

TUDOK 2012

27 – 28 August 2010

PROCEEDINGS

Yayına Hazırlayanlar

**K. Şahan - H. B. Yeşiltaş
M. O. Hasdedeoğlu - N. Gür - K. Yıldırım
E. B. Yeni – Y. Yalçınkaya**

**IV. ULUSLARARASI TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
ÖĞRENCİ KONGRESİ
TUDOK 2012**

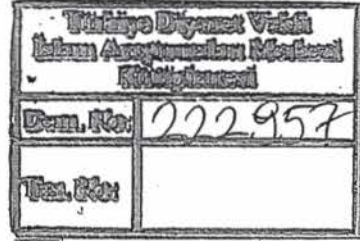
Editör: Prof. Dr. Ömür CEYLAN

© İstanbul Kültür Üniversitesi - 2013

Baskı Tarihi: Aralık 2013

Baskı: G. M. Matbaacılık ve Ticaret A.Ş.
100 Yıl M. MAS-SİT 1. C. No:88 Bağcılar-İstanbul (212) 6290024-25
Sertika No: 12358

İstanbul Kültür Üniversitesi
Fen – Edebiyat Fakültesi
Ataköy Yerleşkesi
34156 Bakırköy – İstanbul
Türkiye
+90 212 4984141
<http://www.iku.edu.tr>
Sertifika No: 14505

Kitaptaki makalelerin tüm yasal sorumluluğu yazarlarına aittir.

İstanbul Kültür Üniversitesi Kütüphanesi Kataloglama Bilgisi:
IV. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi – TUDOK 2012/
yay.haz . K.Şahan, HB.Yeşiltaş, M.O. Hasdedeoğlu...(ve öte.). – istanbul: İstanbul
Kültür Üniversitesi

1017s. ; 24 cm (İstanbul Kültür Üniversitesi Yayın No;199)

ISBN : 978-605-4763-13-9

I. Türk Dili - Kongreler

FARUK DUMAN'IN İNCİR TARİHİ'NDE PEYGAMBER KISSALARININ KULLANIMINA METİNLERARASI BİR YAKLAŞIM

Betül Havva YILMAZ

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü

Özet

Farklı kuramcıların değişik bakış açılarıyla yaklaştıkları metinlerarasılık, "her şey daha önceden söylenmiştir" ifadesi merkezinde her metnin ya da her yazının kendinden önceki metnin ya da yazıların alanında bulunduğu, bir metinde önceki yazına ait izlerin hep var olduğunun savunulmasıdır.

Kubilay Aktulum'un da belirttiği gibi genel anlamıyla bir yeniden yazma işlemi olarak algılanan metinlerarasılıkta yazar, bir başka yazarın metninden parçaları kendi metninin bağlamında kaynaştırarak yeniden yazar¹. Bu yeniden yazım yalnız yazılı kaynaklar temelinde değil sözlü gelenek üzerinden de yapılır. Masal, halk hikâyesi, efsane, halk şiiri, mani, türkü ve dini kaynaklı anlatılar gibi sözlü kültür ürünlerinin postmodern edebiyat ürünlerinde metinlerarası biçim ve yöntemleriyle yer aldıkları, yeniden yazıldıkları görülmektedir. Son dönem Türk edebiyatı yazarlarından Faruk Duman'ın *İncir Tarihi* adlı romanı da masaldan hikâyeye, Peygamber kıssalarından efsanelere pek çok anlatıyı bünyesinde barındıran parçalı, katmanlı bir metindir. *İncir Tarihi*'nde, Hz. Yusuf, Hz. Musa, Hz. Hızır, Hz. Yunus ve son olarak da Hz. Süleyman kıssalarına metinlerarasılığın farklı biçim ve yöntemleriyle yer verilmiş, kıssalar yazar tarafından yeniden yazılmıştır.

Bu bildiride söz konusu yeniden yazımın neden yapıldığı, kıssaların metnin bütününe nasıl bir katkı sağladığı araştırılacaktır. Günümüz postmodern edebiyatın en önemli unsurlarından olan metinlerarasılığın bir yöntem olarak ne sebeple tercih edildiği ve alt-metinlerin ana-metindeki işlevselliklerinin tartışılacağı çalışmada metinlerarası eleştiri yöntemi kullanılacaktır.

Abstract

Intertextuality to which different theorists approach from different viewpoints is an argument based on the expression of "everything has been said before" advocating that every text or writing states in the field of previous texts or writings and there is always traces of previous wrings in a text.

As also stated by Kubilay Aktulum, in the intertextuality, perceived as a re-writing process in general terms, the author re-writes the parts of another author's text by combining them in the context of his/her own text². It is seen that this re-writing is performed not only based on written sources but also through the oral tradition. It is of concern that products of oral culture such as tale, folk tale, legend, folk poetry, mani (Turkish folk poem), folk song and religious narratives appear in the postmodern literary products in the forms and methods of intertextuality. A late period author of Turkish literature Faruk Duman's novel *İncir Tarihi* is a partial, stratified text containing many narratives ranging from tale to story and from prophets stories to legends. The stories of Prophets Yusuf, Musa, Hızır, Yunus and finally Süleyman are

¹ Aktulum, K., (2007), *Metinlerarası İlişkiler*, İstanbul, Öteki Yayınevi, s. 17.

² Aktulum, K., (2007), *Metinlerarası İlişkiler*, İstanbul, Öteki Press, s. 17.

stated within different forms and methods of intertextuality and stories were re-written by author in *İncir Tarihi*.

In this report, it will be investigated why the re-writing is made and how the stories contributed to the whole of the text. In the study, by which intertextuality, the most important elements of today's postmodern literature, is discussed in terms of the reason for which it is preferred as a method and functionality of the sub-texts in the main text, method of intertextual criticism method shall be used.

Giriş:

Türk dilini kullanmadaki mahareti; destan, masal, efsane gibi geleneksel halk anlatılarını modern edebi türlerden biri olan romanla ustalıkla harmanlayabilmesi ve kendi ifadesiyle “doğayla birlikte düşünüp yazmak” olan edebiyat anlayışı ile son dönem Türk yazarlarından ayrı bir yerde duran Faruk Duman’ın *Seslerde Başka Sesler*, 2000 Sait Faik Hikâye Armağanı’na değer görülen *Av Dönüşleri*, *Nar Kitabı*, 2005 Haldun Taner Öykü Ödülünü alan *Keder Atlısı*, *Sencer ile Yusufçuk* ve *Kedi’cin Masallar* adlı beş öykü kitabına ek olarak *Pîri*, *Kırk*, Yunus Nadi Roman Ödüllü *İncir Tarihi* ve *Ve Bir Pars, Hüzünle Kaybolur* adlı dört romanı da günümüz edebiyat dünyasının önemli eserlerinden sayılmaktadır. Faruk Duman’ın eserleri çağımız postmodern edebiyatının özelliklerinden çok sesli, çoğulcu, parçalı ve katmanlı olma özelliklerini taşımaktadır.

Bu çalışmada Faruk Duman’ın romanlarından *İncir Tarihi*, metinlerarasılık bağlamında incelenecektir. Genel anlamıyla bir yeniden yazma işlemi olarak algılanan metinlerarasılıkta yazar, bir başka yazarın metninden parçaları kendi metninin bağlamında kaynaştırarak yeniden yazar³. Bu yeniden yazım yalnız yazılı kaynaklar temelinde değil sözlü gelenek üzerinden de yapılır. Masal, halk hikâyesi, efsane, halk şiiri, mani, türkü ve dini kaynaklı anlatılar gibi sözlü kültür ürünlerinin postmodern edebiyat ürünlerinde metinlerarası biçim ve yöntemleriyle yer aldıkları, yeniden yazıldıkları görülmektedir. *İncir Tarihi* de masaldan hikâyeye, Peygamber kıssalarından efsaneye pek çok anlatıyı bünyesinde barındıran parçalı, katmanlı bir metindir.

Bu çalışmanın amacı, Peygamber kıssalarının Faruk Duman’ın *İncir Tarihi* adlı romanındaki kullanımları ve bu kullanımların romanda ne işe yaradıklarını belirlemektir. “Kass” kökünden gelen kıssa, daha çok “Kur’an’da Peygamberlerin başından geçen hadiseler” karşılığı olarak kullanılmaktadır. Kur’an’da yer alan kıssalar edebiyatta romantik ve lirik hikâyenin doğmasına zemin hazırlamış ve dini hikâyelerde sıkça rastlanan motifler haline gelmişlerdir⁴. Yöntemi metinlerarası eleştiri yöntemi olarak belirlenen bu çalışmada ana-metin olarak *İncir Tarihi*’ndeki peygamber kıssalarının yeniden yazımları ve alt-metin olarak Kitab-ı Mukaddes, Kur’an-ı Kerim ve Kısasü’l-Enbiya’da yer alan peygamber kıssaları incelenecektir. Belirtilen amaç doğrultusunda söz konusu yöntemle öncelikle metinlerarasılık hakkında kısa bilgi verilip ardından *İncir Tarihi*’nin genel özelliklerine değinilerek romanda metinlerarası biçim ve yöntemlerle yer alan Hz. Yusuf, Hz. Musa, Hz. Hızır, Hz. Yunus ve Hz. Süleyman kıssalarının izi sürülecektir. Son olarak da tespit edilen Peygamber kıssalarının metindeki işlevsellikleri üzerinde durularak çalışma noktalacaktır.

³ Aktulum, K., (2007), s. 17.

⁴ Bk. Altunel, İ., (2012), “Edebiyatımızda Kıssa, Kıssahanlık Gelenegi ve Meddahlıkla Münasebeti Üzerine”, <http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s1/11.pdf>.

1- Metinlerarasılık Üzerine

Metnin bir alıntılar toplamı olduğu, her metnin eski metinlerden alınan parçaların yeni bir bütün içerisinde bir araya getirilerek oluştuğunu ileri süren; her metnin kendinden önce yazılmış öteki metinlerin alanında yer aldığı, hiçbir metnin eski metinlerden bağımsız olamayacağı fikri merkezinde oluşan⁵ metinlerarasılığı Kubilay Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler* adlı kitabında önce tanıımı, kuramı, kökeni, ardından yöntemleri ve son olarak da anlam, okur ve imgeler bağlamında ele almıştır. Metinlerarasılık sınırları tam olarak çizilemeyen, eksiksiz bir tanıımı güçlükle yapılabilen bir kuram, yöntem olduğu halde Aktulum çalışmasının ilk bölümünde konuyla ilgili fikir beyan eden önemli kuramcılarının kuramlarına yer vererek okuru aydınlatmayı başarmıştır. Kısaca değinilecek olursa:

"Başka söylemlerle ilintisiz söylem olmadığını ileri süren Baktin, neredeyse tüm çalışmalarında metinler arasındaki ilişkileri somutlaştırmaya uğraşır. Söyleşimcilik adını verdiği kuramı, metinlerarası kavramının ortaya çıkmasında temel rol oynar. Baktin'in söyleşimcilik kuramını Fransa'da tanıtan Kristeva, metinlerarası tanımını büyük ölçüde onun çalışmalarına bağlı kalarak yapar. (...) Sonuçta her metin bir alıntılar mozaigi, başka metinlerin bir dönüşümüdür. (...) Metinler, daha önce yazılmış metinlerden aldığı kesitleri bir dağılım işleminden geçirir, böylelikle yeni bir metin üretilir. Bu durumda, metinlerarası bütünüyle bir yazı etkisi olarak algılanır. Metinlerarasısını bir yazı etkisi olarak gören Kristeva'nın (ve Barthes'in) tersine, Riffaterre onu bir okuma etkisi olarak görür. Metinlerarasısını bütünüyle bir alımlama görüngübilimi çerçevesinde tanımlar. (...) Bir metnin ötekilerle ilişkilendirilerek okunması gerektiğini savunan ve belli bir ulamlaştırma çabasına giren Jenny'nin ardından Genette Metinlerarasısını ana-metinsellik ilişkilerinden birisi olarak görüp, kavramın alanını olabildiğince sınırlar. (...) Bir metnin önceki metinlerden aldığı parçaları yeni bir dağılım işleminden geçirip, onları dönüştürerek üretildiğini söyleyen Kristeva, kavramı en geniş biçimde, Genette, daha dar bir çerçevede tanımlar. Riffaterre, bu izlerin saptanabilir, tanınabilir izler olduğu ancak algılanabilmeleri için okurun iyi bir ekinel birikime sahip olması gerektiği üzerinde durur."⁶

Farklı kuramcılarının değişik bakış açılarıyla yaklaştıkları metinlerarasılık "her şey daha önceden söylenmiştir" ifadesi merkezinde her metnin ya da her yazının kendinden önceki metinlerin (ya da yazıların) alanında bulunduğu, bir metinde önceki yazına ait izlerin hep var olduğunun savunulmasıdır. Metinlerarasılık *alıntı*, *gönderge*, *gizli alıntı* ve *anırtma* biçimleri; *yansılama*, *alaycı dönüştürüm*, *öykünme* yöntemleri ve *çeviri*, *koşuklaştırma*, *düzyazılaştırma*, *vezin dönüştürüm*, *biçem dönüştürüm*, *öyküsel dönüştürüm* ve *pragmatik (edimsel) dönüştürüm* gibi biçimsel ve anlamsal dönüştürmeleriyle metni bir bütün olmaktan çıkararak parçalı, kopuk bir forma sokmaktadır. "Roland Barthes'ın kitap konusunda söylediği gibi, 'akan (bir) su', 'izlenen (bir) yol' vb. 'sevimsiz' eğretilere uyan bir metin değil, kopuk, parçalı, ayrışıklık özellikleriyle belirlenen yeni bir metin"⁷ ortaya çıkmaktadır.

2- İncir Tarihi'ne Dair

Faruk Duman'ın *İncir Tarihi*⁸ adlı romanı da metinlerarası biçim ve yöntemlerle oluşmuş metinsel özellikleri taşımaktadır. "Zeyrek Efendi'nin Maceralarını Anlatır" alt

⁵ Aktulum, K., (2007), s. 18.

⁶ Aktulum, K., (2007), s. 91.

⁷ Aktulum, K., (2007), s. 253.

⁸ İncir Tarihi ile ilgili bk: Aktaş, B., "Faruk Duman" (Söyleşi), <http://www.radikal.com.tr/Default.aspx?aType=HaberYazdir&ArticleID=978544> 19.01.2012. Gümüş, S., "Masallar Masalı, 'İncir Tarihi'", <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalEklerDetayV3&ArticleID=982415&CategoryID=40>.

başlığıyla 2010 yılında basılan roman, elli sekiz bölümden ve romanda geçen bazı bilgilerin açıklandığı on beş ek yazıdan oluşmaktadır. Yazarın görüp geçirdiği olayları anlatmaya başlamasının nedenlerini açıkladığı felsefi göndermeleri olan *Bahaneler* adlı giriş bölümünün ardından İstanbul'un Hazreti Süleyman tarafından fethedilmesiyle başlayan çerçeve hikâye, romanın başkışısı Zeyrek ve arkadaşı Ümmik ile onlara eşlik eden sincap Tas'ın başından geçen olaylardan kurulmuştur. Söz konusu çerçeve hikâyeye kimi zaman olay örgüsünden tamamen bağımsız farklı hikâyeler, masallar, meseller ya da felsefi ya da didaktik metinlerle bölünmüş kimi zaman da roman kişilerinin yaşadıkları olaylar üzerine anımsadıkları ve akışı bozarak anlattıkları iç hikâyeler ya da rüyalarla parçalanmıştır. Roman, postmodern edebiyat özelliklerine uygun olarak parçalı, katmanlı yapıda kurulmuş ve metinlerarasılık bağlamında çizgisel okumaya müsait olmayan yer yer iç içe geçmiş, yer yer ilmiklerle birbirine tutturulmuş pek çok anlatının toplamıdır. Romanda metinlerarası biçimlerden *alıntı*, *gönderge* ve *anırtırma* örneklerine rastlanırken *yansılama*, *alaycı dönüştürüm* ve *öykünme* yöntemlerinin de sıkça kullanıldığı görülmektedir. Metinlerarası eleştiri yöntemi kullanılarak yapılacak bir çalışmaya oldukça elverişli bir metin olan *İncir Tarihi*, bu çalışmaya yalnızca Peygamber kıssalarının alt-metin olarak ne şekilde ve hangi işlevsellikte kullanıldıkları açısından malzeme olacaktır.

İncir Tarihi adlı romanda, Hz. Yusuf, Hz. Musa, Hz. Hızır, Hz. Yunus ve son olarak da Hz. Süleyman kıssalarına metinlerarasılığın farklı biçim ve yöntemleriyle yer verilmiştir. Bunlardan bazıları diğer kurgu dışı hikâyelerde olduğu gibi ya iç hikâyeye şeklinde ya da olay akışından bağımsız, müstakil bölümler halinde metinde bulunmaktadır.

3- *İncir Tarihi*'nde Peygamber Kıssaları

3.1. Hz. Yusuf

İncir Tarihi adlı romanda Hz. Yusuf kıssası başlı başına müstakil bir bölüm olarak kıssanın büyük bir kısmının yeniden yazımıyla metinde kendine yer edinmiştir. "*Hazreti Yusuf'un Öyküsü*" adlı kırk üçüncü bölüm, romanın hem başkışısı hem de anlatıcısı olan Zeyrek'in bir önceki bölümde "öylece durup kokuyu içime çektim. Hiçbir şey duymuyor, hiçbir şey de görmeyerek taş kesilmiş bekliyordum" ifadesindeki "taş kesilme" den esinlenerek Hz. Yusuf kıssasını hatırlamasıyla kurguda yer almıştır. "*Hazreti Yusuf'un Öyküsü*" adlı kırk üçüncü bölümün kendinden önceki bölümle ilişkisi bölüm sonunda Hz. Yusuf'un da atıldığı zindanda hareketsiz durduğunu beyan eden şu ifadesi ile sağlanmıştır:

"Zindana atıldığı zaman, Yusuf, işte sadede geliyorum, zamanın nasıl bir şey olduğunu öğrendi. Yolculukları sırasında dağ koyunlarının güneşin kavurucu etkisinden korunmak amacıyla nasıl hareketsiz kaldıklarına tanık olmuştu. Hayvan, hareket etmeyerek, bir heykel gibi saatlerce ayakta öylece bekliyordu. Sonuç olarak zaman,

Hansoylu, M., "Hikâye İçinde Hikâyelerin Olduğu Kitap: *İncir Tarihi*" (Faruk Duman'la Söyleşi), <http://vatankitap.gazetevatan.com/haberdetay.asp?hkat=1&hid=15152&yaz=Genel>. Uluşahin, A., "Tüm Merakım Erişebildiğim En Zengin Türkçeyle Yazmak" (Faruk Duman'la Söyleşi), <http://www.remzi.com.tr/kitapGazetesi.asp?id=3&ay=7&yil=2011&bolum=3>. Yanar, K. "Zeyrek Efendi'nin Maceraları", http://kitapzamani.zamani.com.tr/kitapzamani/newsDetail_getNewsById.action?sectionId=32&newsId=2172. Yılmaz, M., "Öykü Yerini Romana Bıraktı" (Faruk Duman'la Söyleşi), <http://www.cumhuriyet.com.tr/?hn=240360>.

⁹ Duman, F., (2010), *İncir Tarihi*, İstanbul, Can Yayınları, s. 251.

harekete bağlı bir şey idi ki bu bedenimizin tüm hareketlerini ilgilendiriyordu. Zindanda zamanının çoğunu hareketsiz, bir taş gibi kıpırtısız geçirdiğini söylerler."¹⁰

Tevrat'ta Tekvin Kitabı'nın otuz yedinci babından ellinci babına kadar Yusuf Peygamber'in hayatından bahsedilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de ise kutsal kitapta yer alan kıssalar içerisinde baştan sona kadar kesintiye uğramadan en uzun kıssanın yer aldığı Yusuf Sûresi Hazreti Yusuf'un hayatını anlatmaktadır¹¹. Fakat Tevrat'ta (Kitab-ı Mukaddes'te), Kur'an-ı Kerim'de ya da Kısasü'l-Enbiya'da yer alan anlatılarda romanda özellikle vurgulanan, bir önceki bölümle arasındaki ilmek olan "taş gibi kıpırtısız durma" motifi bulunmamaktadır. Bunun yazar tarafından bölümü kurguya bağlamak amacıyla anlatıya eklenmiş bir unsur olduğu düşünülmektedir. Yazarın anlatıya yeni bir motif eklemesi metinlerarasılık bağlamında "Transmotivation" yani *örgesel-dönüşüm* örneği olarak kabul edilebilir. Metinlerarasılığın anlamsal dönüşüm özelliğinin iki temel yönteminden biri olan *örgesel-dönüşüm* bir örgenin bir başka örgenin yerine konması ya da alt-metnin kapsamadığı ya da belirtmediği yere bir örge sokulabilmesidir¹².

İncir Tarihi'nde yeniden yazılan Hz. Yusuf kıssasının Hz. Yusuf'un zindana atılması kısmı Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde bulunmaktadır:

(...) Ve bu şeylerden sonra vaki oldu ki, efendisinin karısı Yusuf'a göz atıp: Benimle yat, dedi. Fakat reddedip efendisinin karısına dedi: İşte, efendim benimle evde ne olduğunu bilmez, ve kendisine ait olan her şeyi elime vermiştir, bu evde o benden büyük değildir, ve senden başka bir şeyi benden esirgemedi, çünkü sen karısısın; ve nasıl bu büyük kötülüğü yapayım, ve Allah'a karşı suç edeyim? Ve her gün Yusuf'a söylediği halde, onun yanında yatmak, yahut onunla beraber olmak ricasını dinlemezdi. Ve vaki oldu ki, günlerin birinde işini yapmak için eve girdi, ve orada ev halkından içeride kimse yoktu. Ve: benimle beraber yat, diyerek onu esvabından tuttu; ve Yusuf esvabını onun elinde bırakıp kaçtı, ve dışarı çıktı. (...) Ve efendisi evine gelinceye kadar, esvabını yanında alıkoydu. Ve ona bu sözlerle göre söyleyip dedi: Bize getirdiğin İbrani köle benimle istihza etmek için yanıma geldi; ve vaki oldu ki, sesimi yükseltip çağırdığım zaman, esvabını yanıma bırakıp kaçtı. Ve vaki oldu ki efendisi: bana senin kölen böyle yaptı, diyerek karısının kendisine söylediği sözleri işittiği zaman, öfkesi alevlendi. Ve Yusuf'un efendisi onu alıp zindana, kralın mahpuslarının bağlandığı yere, teslim etti, ve orada zindanda kaldı¹³.

Olgunluk çağına erişince, ona hikmet ve ilim verdik. İşte biz, iyi davrananları böyle mükâfatlandırırız. Evinde bulunduğu kadın (gönlünü ona kaptırıp) ondan arzuladığı şeyi elde etmek istedi ve kapıları kilitleyerek, "Haydi gelsene!" dedi. O ise "Allah'a sığınırım çünkü o (kocan) benim efendimdir, bana iyi baktı. Şüphesiz zalimler kurtuluşa eremezler" dedi. (...) ikisi de kapıya koşular. Kadın, Yusuf'un gömleğini arkadan yırttı. Kapının yanında hanımın efendisine rastladılar. Kadın dedi ki: "Senin ailene kötülük yapmak isteyenin cezası, ancak zindana atılmak veya can yakıcı bir azaptır. Yusuf, "O, benden arzusunu elde etmek istedi" dedi. Kadının ailesinden bir şahit de şöyle şahitlik etti: "Eğer onun gömleği önden yırtılmışsa, kadın doğru söylemiştir, o (Yusuf) yalancılardandır." "Eğer gömleği arkadan yırtılmışsa, kadın yalan söylemiştir. O (Yusuf) ise, doğru söyleyenlerdendir." Kadının kocası Yusuf'un gömleğinin arkadan yırtıldığını görünce dedi ki: "Şüphesiz bu, siz kadınların tuzağıdır. Şüphesiz sizin tuzağınız çok büyüktür." "Ey Yusuf! Sen bundan sakın kimseye bahsetme. (Ey Kadın,) sen de günahının bağışlanmasını dile. Çünkü sen günah işleyenlerdensin." (...) Yusuf, "Ey Rabbim! Zindan bana, bunların beni davet ettiği şeyden daha sevimlidir. Onların tuzaklarını benden

¹⁰ Duman, F., (2010), s. 257.

¹¹ Bk. Seyhan B., Y., (2006), *Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an'daki Kıssaların Karşılaştırılması*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş, Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, s. 45-47.

¹² Bk. Aktulum, K., (2007), s. 148.

¹³ *Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit*, (1972), Tekvin, 39/7-21, İstanbul, Kitabı Mukaddes Şirketi.

uzaklaştırmazsan, onlara meyleder ve cahillerden olurum" dedi. Rabbi, onun duasını kabul etti ve kadınların tuzaklarını ondan uzaklaştırdı. Şüphesiz ki O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir. Sonra onlar, Yusuf'un suçsuzluğunu ortaya koyan delilleri gördükten sonra yine de mutlaka onu bir süre zindana atmayı uygun buldular.¹⁴

Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de bu şekilleriyle yer alan Hz. Yusuf kıssasının *İncir Tarihi*'nde yeniden yazımı şu şekildedir:

"Allah'ın selameti üzerine olsun, Hazreti Yusuf, haksızlığa uğrayıp da zindana atılmadı mı? O vakit o kralın küstah bir karısı tarafından yoldan çıkmaya davet ediliyordu. Ama Yusuf için kendi güzelliği, kendi eşsiz güzelliği, kalbinde değil de yüzünde oldukça bir kıymet taşıymıyormuş. Bu nedenle, kadınların hayranlık dolu bakışlarını o da hayretle karşılamakla belki kendisinden ne istediklerini de bilmiyordu. Bir keresinde, bu kadın onunla bir odada yalnız kaldı. Ve ona, kendisiyle hemen orada birlikte olmasını teklif etti. Üstelik söze Yusuf'u övmekle başladı. Ona sözler verdi, birbirinden görkemli vaatlerde bulundu. Kimsenin, nerdeyse hiç kimsenin reddedemeyeceği şeyler sundu ona. (...) Böylece güzel Yusuf, kralın karısına, böyle bir şeyin hiçbir zaman olmayacağını açık bir şekilde söyledi. Krala duyduğu saygıyı ve şuradaki sepette yatan yavruya duyduğu sevgiyi de bir güzel anlattı. Anlatınca, kadın dönüp sepete baktı ve o sırada daha altı aylık bulunan oğlunu gördü. Oğlan orada öylece yatıp uyuyor, yanakları kabuk tutmuş bir tas süt gibi görünüyordu. Sonra kadın yine Yusuf'a dönerek öyle acayip bir istekle baktı ki, dünya üzerinde, şu hayatta korkulacak ne varsa hepsinden istiyor, bütün bu nesnenin hepsi için bir bir korkmayı arzu ediyordu. (...)

Bu nedenle kralın karısı kendisini korkutacak, kalbini bir değirmen gibi döndürecek, etini seğirtecek ne varsa bunu Yusuf'tan istiyordu. Çünkü, tahtı kocasından almak, orada kendi köleleri ve ordusuyla oturmak, sonra da -sonunda ölünecekse- işte bütün bunların üstünde ölmek istiyordu. (...) İşte kralın karısı da dönüp Yusuf'a arzuya baktığı zaman övgülerin vaatlerin işe yaramayacağını hemen anlamakla bu kez ona tehditler savurmaya başladı. Kaderinin iki dudağı arasında yazılı olduğunu, kendisine boyun eğmezse şu kapıdan çıkar çıkmaz yaverlere emir vereceğini ve hemen cellâdı çağurmalarını buyuracağını söyledi. Öyle büyük bir öfkeye kapılmıştı ki, Yusuf'a titreyerek bakıyor, göz akları kızarak her yanı dafnar damar kabardığından bir yaratık bir dabbe' gibi görünüyordu.

Sonunda, bu kadın Yusuf'a dokundu ve onu kollarından tutarak sarısmaya ve kendine itaat etmesi için ona hakaretler savurmaya başladı. Ama, işte tam o sırada odanın kapısı açıldı ve içeriye kral girdi.

Bu öyle acı bir sahneydi ki, efendim, kendinizi Yusuf'un yerine koyarak şöyle bir bakın: şahını istekle üstünden atmış bir kadın var. Ki- bilirsiniz, arzu kendini hemen ele verir ve arzuya ateşlenmiş bir kadını hemen anlayabilirsiniz- yüzü al al olmakla kadın kendini kaybetmiş Yusuf da korkuya kapılmış ve onun hakaretleri karşısında sessizce duruyor. Hayır, onu kendinden uzaklaştırmıyor, onu dövmüyor, onu itmiyor; oysa kadını itebilir, onu yerle yeksan edebilir. Ama o zaman ona iyilik etmiş olacak. Böyle bir durumda kralın karısını dövmüş olmağını nasıl açıklayabilir?

Yine de, Yusuf'un gömleği yırtılıyor. Düğmesiz, yakasız bu gömlek, hemen boynun altından başlayarak yırtılıyor ve Yusuf'un güzel göğsünü açıyor. Ama, kral bunu görmüyor. O içeri girdiğinde gömlek yırtılmış; kadın Yusuf'a sarılmış ve Yusuf da sessiz. Kadın kocasını gördüğü zaman feryat etmeye başlıyor. (...)

Yusuf davranış bilimini kendi doğasından öğrenmişti. Çocuk yaşta, kardeşlerinin yalan ve iftiralarıyla evinden, babasından uzaklaşmak zorunda kaldığı için, kimi erdemleri yaşadığı doğadan öğrenmiş olmalıydı. (...)

Kral, karısı ile Yusuf'u sarmış dolaş görünce, gözlerini öfkeyle kıstı ve önce Yusuf'a, sonra karısına, sonra da sepette artık uyanmış bulunan bebeğe baktı. Öfkeden, şaşkınlıktan konuşamıyordu. Sonra, onun yerine karısı konuştu elbette. -Seni Allah gönderdi, dedi, yoksa bu Yusuf olacak kişi, beni burada paralayacaktı. Deyince, kral Yusuf'un üstüne yürüdü. -Seni kapımda besledim, dedi, bana böyle mi karşılık verecektin? Yusuf uğradığı felaketi daha o dakika anlamıştı ki, söyleyecek söz

¹⁴ Kur'an-ı Kerim Meali, (2008), Yusuf, 12/22-35, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı.

bulamamakla bir çıkar yol da düşünemiyordu. Yine orada akla en yakın şeyi söyledi. – Ben bir şey yapmadım, dedi, karın bana saldırdı. Benimle birlikte olmak istedi ve görmüyor musun, üstümü parçaladı. Deyince kadın bunu inkâr etti ve kral da karısına inandı. Bunun üzerine Yusuf, –İşte doğrusunu şu günahsız çocuk söylesin, dedi. Kral, – Sende akıl yok mu ey sefil, dedi, suçun öyle aşikâr ki, saçma sapan konuşmakla kundaktaki bebeği tanık gösteriyorsun.

Bundan sonra, dünya üstünde bir daha gerçekleşmeyecek bir şey oldu: kralın sepetteki altı aylık oğlu dile geldi ve Yusuf'u işaret ederek, –Annem haklıdır, dedi, bu adam burada, benim gözlerimin önünde ona saldırdı.

Böylece, nefret onların gözlerini öylesine kör etmişti ki, onlardan olan da onlar gibi olmuştu. Ama bu iş Yusuf'a yine böylece başka şeyler öğretmiş oldu. Onu zindana attılar. Aradan çok geçmedi, Yusuf'un haklı olduğu anlaşıldı. Zira kralın karısını başka biriyle zevk içinde sevişirken yakaladılar. Kadın Yusuf'a yaptığı haksızlığı itiraf etti. Çocuk, ne yazık ki çok yaşamadı.¹⁵

*İncir Tarihi'*nde Yusuf kıssasının yeniden yazılan kısmında yalancı şahitlik yapan kralın sepetteki altı aylık oğlu Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'deki Hz. Yusuf ile ilgili bölümlerde bulunmamakla birlikte Kısasü'l-Enbiya'da kralın oğlu olarak değil kralın karısının yani Zeliha'nın kölesinin dört aylık oğlu olarak yer almaktadır:

Aziz dedi: suçsuzluğuna tanık var mı? Dediler ki Zeliha'nın Talham isimli kadın kölesi ve onun aylık oğlu vardı. Yusuf beşikteki oğlanı gösterdi. Aziz, ey Yusuf (mutlaka) günahı sen işledin, yalanı sen söyledin, dört aylık oğlan nasıl söyler dedi. Beşikten ses geldi. (...) Aziz, oğlanın sözünü dinledi. Oğlan dedi ki: Ey Aziz, Yusuf'un gömleğinin önü yırtırsa Zeliha doğru Yusuf yalan (söylüyor), eğer gömleğinin arkası yırtırsa Zeliha yalan, Yusuf doğru söylüyor.¹⁶

Kısasü'l-Enbiya'daki bu anlatımın devamında dört aylık oğlanın Allah'ın azze ve celle katından olduğu ifade edilmiştir. Oğlanın yalan söylemesinin doğru olmayacağı, doğru söylerse de rezillik olacağı ve (birini) rezil etmek Allah tarafından onaylanmadığı için Zeliha'yı ifşa etmeyerek gerçekleri açık açık söylemeyip dolaylı olarak işaret ettiği belirtilmiş ve bu davranış takdir edilmiştir.¹⁷

Hız. Yusuf kıssasının Türk edebiyatındaki yeniden yazım örneklerinden olan Yusuf u Züleyha mesnevilerini karşılaştırmalı olarak inceleyen Türkdoğan, dile gelen bebekle ilgili şunları kaydetmiştir:

Mesnevilerde, Züleyha'nın elinden kaçarken kapıda efendisine yakalanan Yusuf'u içine düştüğü zor durumdan kurtaran bir bebek olmuştur. Yusuf'un masumiyetini açıklayan bebek, Darir'e göre Aziz'in öz kardeşidir. Züleyha onu çok sevmiş, kendi çocuğu olamayacağı için yanında alıkoymuştur. Diğer mesnevilerde söz konusu bebek, Züleyha'nın akrabası veya orada bulunan hanımlardan birinin bebeği olarak tanıtılır. Kur'an ve Tevrat metinlerinde olmayan bu motif tüm mesnevilerde yer alır. Yusuf'un masumiyetini hiçbir şüpheye mahal bırakmayacak mucizevi bir yolla ilan etmek belki de bu motifi kazandıran temel motivasyondur.¹⁸

Türkdoğan, motif olarak adlandırdığı bebeğin dile gelişinin Kur'an-ı Kerim ve Kitab-ı Mukaddes'te bulunmadığı halde mesnevilerin hepsinde yer alıyor olmasını, Hız. Yusuf'un masumiyetini daha sağlam kılma kaygısı ile açıklamaktadır. *İncir Tarihi'*nde ise söz konusu dile gelen bebek yalancı şahitlik yapmakta, sonrasında da cezalandırılmaktadır. Yazarın bu kullanımı metinlerarasılığın anlamsal dönüşümlerinden biri olan "Transvalorisation"-yani *değerseldönüşüm*ün bir örneğidir.

¹⁵ Duman, F., (2010), s. 253–258.

¹⁶ Rabguzi, N., (1997), *Kısasü'l-Enbiya*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 117.

¹⁷ Bk. Rabguzi, N., (1997), s. 117.

¹⁸ Türkdoğan, M., (2011), "Klasik Türk Edebiyatında Yusuf u Züleyha Mesnevileri Üzerine Mukayeseli Bir Çalışma", <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-281553/h/klasik-turk-edebiyatinda-yusuf-u-zuleyha-mesnevileri-uz-.pdf>

Alt-metnin anlamında, içeriğinde yapılan değişikliklerin genel adı olan anlamsal dönüşümün *değerseldönüşüm* şekli, bir roman kişisini belirleyen tutumlar ve duyguların yıkılıp yerine başkalarının getirilmesidir. *Değerseldönüşüm*, üstün nitelikli değerler ile kurulmuş olan alt-metnin alçaltıcı değerlerle yeniden yazımı demektir¹⁹.

Örneklerden de anlaşılacağı gibi yazar, Kitab-ı Mukaddes'te, Kur'an-ı Kerim'de, Kıssasü'l- Enbiya'da ve mesnevilerde yazılı; halk anlatılarında da sözlü olarak yaşayan Hz. Yusuf kıssasını *alaycı dönüştürümle* yeniden yazmıştır. *Alaycı dönüştürüm, soylu bir metnin eylemini ya da konusunu olduğu gibi sürdürerek, yani yapının temel içeriğini ve anlatsal devinimini değiştirmeden, onu bildik, sıradan, yeni bir biçimde yeniden yazmaktır*²⁰.

Soylu, ciddi bir konunun olabildiğince sıradan, gerçek, güncel bir konuya yakın biçimde uyarlanması demek olan *alaycı dönüştürüm*'ün bir örneği de *İncir Tarihi*'nde müstakil bir bölüm ayrılmış olan Hz. Yusuf kıssasının yeniden yazımında görülmektedir. Yazar, anlatıyı *alaycı dönüştürümle* kutsal kitap kaynaklı anlatılara hâkim ciddi havanın aksine oldukça yalın bir dil ve samimi bir üslupla, öznel duygu ve düşüncelerini de olay akışına katarak adeta modern zamanlarda yaşanmış bir olayın anlatımına dönüştürmüştür.

Alaycı dönüştürümle yeniden yazılan Hz. Yusuf kıssasının, kurguya dâhil edilmesine vesile olan "taş kesilip beklemek" ifadesini destekleyip kuvvetlendirdiği fakat bulunduğu bağlama göre metindeki işlevine bakıldığında daha çok anlatımı renklendirdiği, süslediği ve postmodern edebiyatın karakterine uygun olarak metne çok sesli bir yapı kazandırdığı görülmektedir.

3.2. Hz. Musa

Hz. Musa kıssası da *İncir Tarihi*'nde yeniden yazılan kıssalardan biridir. Kıssanın bir kısmı, romanın "Nar ve Ejderha" adlı otuzuncu bölümünde bir önceki bölümün sonunda sorulan "tutsak kılınmış bir ejderha nedir bilir misiniz?" sorusuna cevap niteliğindeki, olay akışı bölünerek anlatılan ejderha hikâyelerinden biri olarak şu şekilde geçmektedir:

Hazreti Musa'nın yolu bir gün firavunun sarayına düşmüş idi. Adamları Musa Peygamber'in bir düzenbaz ve bozguncu olduğunu gammazlamakla (Hâşâ. Allah'ın selameti Musa Peygamber'in üzerine olsun) bunu huzura çıkarmışlardı. Elinde de asası var idi. Firavun, madem ki sen de Peygamber milletinden olup durursun, bana öyle bir mucize göster ki sana inanayım, dedi. Deyince Musa asasını yere attı ve asa bir ejderhaya dönüştü. O vakit firavun gözlerine inanamadı ve Musa'dan kendisini affetmesini diledikte gammazcılar da cezalandırıldı. Allah dürüst olanı götür ve ödüllendirir. Sonra ejderha yine bir asaya dönüştü, Musa da asayı alarak çıkıp yoluna devam etti²¹.

Hz Musa hakkındaki anlatılar farklı zamanlarda farklı coğrafyalarda farklı inanç sistemlerinde çeşitlenmiş olsalar da kutsal kitap kaynaklı kabul edilen bu hikâye Kitab-ı Mukaddes'te şu şekilde görülmektedir:

Ve Musa cevap verip dedi: Fakat, işte, bana inanmayacaklar, ve sözümü dinlemeyecekler; çünkü; Rab sana görünmedi, diyecekler. Ve Rab ona dedi: Bu senin elindeki nedir? Ve dedi: Değnek. Ve dedi: Onu yere at. Ve onu yere attı, ve yılan oldu; ve Musa onun önünden kaçtı. Ve Rab Musa'ya dedi: Elini uzat, ve onun kuyruğundan tut (ve elini uzatıp onu tuttu, ve elindeki değnek oldu); ta ki, ataların Allah'ı, İbrahim'in Allah'ı İshak'ın Allah'ı ve Yakub'un Allah'ı Rabbin sana göründüğüne inansınlar²².

¹⁹ Bk. Aktulum, K., (2007), s. 423.

²⁰ Aktulum, K., (2007), s. 126.

²¹ Duman, F., (2010), s. 170.

²² *Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit*, (1972), Çıkış, 4/1-5.

Ve Musa ile Harun Firavunun yanına girdiler, ve Rabbin emrettiği gibi öyle yaptılar; ve Harun değneğini Firavunun önüne ve kullarının önünde yere attı, ve yılan oldu. Ve firavun da hikmetli adamları, ve afsuncuları çağırdı; ve Mısır'ın sihirbazları onlar da büyüler ile öyle yaptılar. Ve her biri kendi değneğini attı, Ve yılan oldular; ve Harun'un değneği onların değneklerini yuttu. Ve Rabbin söylediği gibi Firavunun yüreği katılaştı, ve onları dinlemedi²³.

Aynı anlatı Kur'an-ı Kerim'de biraz daha farklı bir şekilde geçmektedir. Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'deki Peygamber kıssalarının karşılaştırıldığı Seyhan'a ait yüksek lisans tezinde iki anlatı arasındaki fark şu şekilde ifade edilmiştir:

"Hz. Musa Tur'da vazifeyi alınca Mısır'a gelir ve Allah'ın emirlerini Firavun'a tebliğ eder. Tabi Firavun ve yandaşları bu durumu kabul etmezler. Tevrat'taki gibi önceki Firavunun öldüğünden ve yerine de başka bir Firavun'un geçtiğinden söz edilmez. Firavun Musa'yı nankörlükle suçlar ve dediklerinin doğruluğu için Musa'dan delil ister. Bu delil ve mucizeler Kur'an ve Tevrat'ta bazı farklılıklar ile aynı şekilde ele alınmıştır. Sadece üslup farkı olmakla beraber anlatılan olaylardaki en bariz fark yılan haline dönen değneğin Tevrat'ta yere atan Harun'dur. Kur'an ise bunu Musa'nın değneği olarak anlatır.

Firavunun sihirbazları ile Musa'nın mücadelesi Kur'an'da biraz daha geniş ele alınmıştır. Musa'nın değneği Allah'ın bir mucizesi olarak sihirbazların büyülerini yutmuş ve yok etmiştir. Bunu gören Firavunun sihirbazları "Musa ve Harun'un Rabbine iman ettik" demişlerdir. Böylece Firavun da onları cezalandırmıştır (el-Araf 7/117-119)."²⁴

Kıyasü'l-Enbiya'da Hz. Musa ile ilgili hikâye Kur'an-ı Kerim'dekine benzer şekildedir. Musa ile Firavun'un ilk karşılaşmalarında Musa'nın gösterdiği mucizeler üzerine Firavun'un yaşadığı korku sebebiyle sakalının ağardığı ve korkusundan kaçarken o güne kadar fark edilmeyen aksaklığının ortaya çıktığı belirtilmiştir. Hikâyede Musa ve Harun daha sonra Firavun'un kapısına gidip peygamber olduklarını söyleyerek ondan iman etmesini istemişler fakat Firavun kendisinin tanrı olduğunu iddia edip Musa'yı yenecekleri konusunda söz aldığı büyücüleri Musa'nın karşısına çıkarmıştır. Kıyasü'l-Enbiya'da bundan sonrasında, Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de anlatılanlarla benzer şekilde, Firavun'un iman etmemesi ve ona çeşitli musibetlerin gönderilmesi hikâye edilmiştir²⁵.

Alıntılardan da anlaşılacağı gibi *İncir Tarihi*'nde yazar alt-metinlerdeki mevcut bilgiyi dönüşüme uğratarak ana-metinde yeniden yazmıştır. Alt-metinlerde iman etmeyen Firavun *İncir Tarihi*'nde Musa'nın mucizeleri karşısında gözlerine inanamayıp Musa'dan özür dilemiştir. Bu az evvel Hz. Yusuf bahsinde geçen *değerseldönüşümün* bir başka örneğidir. Hz. Yusuf bahsinde alt-metinde üstün nitelikli olan bebek ana-metinde alçaltıcı değerlere sahip olurken, Musa bahsinde alt-metinde olumsuz eylemleri olan Firavun ana-metinde olumlu eylemde bulunmuştur. Metinlerarasılık kapsamında dönüşüme uğratılan *değerler anametinden altmetne, ya da tersine altmetinden anametne olumlu olabileceği gibi olumsuz değerlere de sahip olabilir*²⁶.

İncir Tarihi romanında "Denizler ve Deniz Adamları Üzerine" adlı otuz yedinci bölümde de yine Hz. Musa'dan bahsedildiği görülmektedir.

"Musa'nın önünde eğilen o değil miydi? Hem ne eğilmek, Musa, o sedef kılıcını kaldırdığı zaman, deniz kendi yekpare varlık olmaktan vazgeçmemiş miydi? İkiye ayrılarak kendi yurdunu ona açmamış, deryayı ona kuru bir yol kılmamış mıydı? Yine sevgi yalnızca onun içinden taşmaz; içinden taşan sevginin içinden de yine başka sevgiler taşar. Böylece kendi göksel özelliklerini sonsuza dek denizdir, doğurup durur."²⁷

²³ *Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit*, (1972), Çıkış, 7/10-13.

²⁴ Seyhan B., Y., (2006), s. 61.

²⁵ Bk. Rabguzi, N., (1997), s. 155-163.

²⁶ Aktulum, K., (2011), *Metinlerarasılık/Göstergelerarasılık*, Ankara, Kanguru Yayınları, s. 423.

²⁷ Duman, F., (2010), s. 221.

Kıssanın *İncir Tarihi*'nde yeniden yazılan bu bölümü ise Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de şu şekildedir:

Ve Musa deniz üzerine elini uzattı; ve Rab bütün gece kuvvetli şark yeli ile denizi geri çevirdi, ve denizi kara etti, ve sular yarıldı. Ve İsrail oğulları kuru yerden denizin ortasına girdiler; ve sular sağlarında ve sollarında onlara duvar oldular²⁸.

Firavun ve adamları gün doğarken onları takibe koyuldular. İki topluluk birbirini görünce Musa'nın arkadaşları, "Eyvah, yakalandık" dediler. Musa, "Hayır! Rabbim şüphesiz benimledir, bana yol gösterecektir." dedi. Bunun üzerine Musa'ya, "Asan ile denize vur" diye vahyettik. Deniz derhal yarıldı. Her parçası koca bir dağ gibiydi. Ötekileri de oraya yaklaştırdık. Musa'yı ve beraberindekilerin hepsini kurtardık. Sonra ötekileri suda boğduk²⁹.

Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de bu şekilde anlatılan Hz. Musa'nın denizi bölmesi Kısasü'l-Enbiya'da şöyledir:

(...) gün doğduğu vakitte Musa'nın ordusunu gördüler. Musa'nın kavmi korktular, dediler: Ey Musa ilerisi deniz, gerisi düşman. Musa korkmayın dedi azze ve celle bizimledir. Suyu ferman oldu: Ey Musa değneğinle denize vur. Musa girin dedi. Denizin dibi çamur nasıl girelim dediler. Mevla rüzgar gönderdi, güneş sıcaklığı bir saatte denizin dibini kuruttu. (...) Musa asa ile vurduğunda sular ayrılıp denizin dibine ışık vurdu.(...) Musa'nın ordusunun tamamı sudan çıktılar. :Musa yüksek bir yerde Beni İsrail kavmini toplayıp Mevla'ya hamd ü senada bulundular. Dedi ki: ey tanrının kulları azze ve celle sahibi gerçek düşmanınızı denizde helak etti. Bütün Çingeneler suya girdiklerinde suya akmaya başla diye ferman oldu. Firavun denize gark olduğunda iman ediyorum dedi³⁰.

Alt-metin olarak Kitab-ı Mukaddes, Kur'an-ı Kerim ve Kısasü'l-Enbiya'da bulunan ve ana-metin olan *İncir Tarihi*'nde yer alan kısımlardan da anlaşılacağı gibi yazar, Hz. Musa kıssasını da *alaycı dönüştürme* ile yeniden yazmıştır. Hz. Musa kıssası da tıpkı Hz. Yusuf kıssasında olduğu gibi kurguda romanın başkişisi ve anlatıcısı konumundaki Zeyrek'in çeşitli vesilelerle Hz. Musa'yı hatırlaması ve ona dair anlatmayı yazarın metinlerarası bir yöntemle kurguya sıkıştırmasıyla metinde yer almıştır. Bu kıssanın bulunduğu bağlama göre metindeki işlevine bakıldığında anlatımı kuvvetlendirmek yerine daha çok süslediği söylenebilir.

3.3. Hz. Hızır

Hızır, Türk kültüründe etrafında pek çok ritüelin oluştuğu bir inanç unsurudur. Efsane, masal, destan ve halk hikâyesi gibi pek çok halk anlatısında çok kullanılan bir motif olmuştur.

İncir Tarihi'nde alt-metin olarak kullanılan anlatılardan biri de Hz. Hızır kıssasıdır. Kitab-ı Mukaddes'te Hz. Hızır'a ilişkin açıklayıcı bir bilgi bulunmazken Kur'an-ı Kerim'de adı geçmemekle beraber müfessirler tarafından Hızır'a ait olduğu kabul edilen bir kıssa Kehf Sûresi'nde yer almaktadır³¹. Lakin *İncir Tarihi*'nin otuz yedinci "*Denizler ve Deniz Adamları Üzerine*" adlı bölümdeki Hızır bahsinin söz konusu surede yer alan bu kıssaya değil daha çok halk anlatılarından Hızır'a ait -bilhassa İlyas ile birlikte yer aldığı- menkıbe, inanış ve efsanelere *gönderge* olduğu görülmektedir.

"Hazreti, Hızır, Allah ondan bir kere değil, bin bir kere razı olsun, bizim ki birazdan anlatacağım balinalar ve deniz adamları dışında hepimiz karada yaşayarak ömrümüzü burada geçiririz, yardımımıza koşacağı zaman, denizden gelir. Denizlerimizin güzel Peygamberi Hızır'ı göremeyiz. Doğal olarak böyle görünmez bir beden -ki yüz de onun bir parçasıdır- salt bir amaç olduğu ortadadır. Hızır, niyet demektir. Ya da tersi: Hazreti Hızır dediğimiz zaman, gerçi onu bir kişi, bir beden gibi anlatmış oluruz ama böylece

²⁸ Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit, (1972), Çıkış, 14/21-23.

²⁹ Kur'an-ı Kerim Meali, (2008), Şu'ara, 26/60-66.

³⁰ Rabguzi, N., (1997), s. 162.

³¹ Bk. Seyhan B., Y., (2006), s. 106.

aslında bir ruhtan, bir niyetten söz ederiz. Hızır, iyi niyetten söz etme fırsattır ki bu da bizim varlığımızın yüzlerinden biridir. Hazreti Hızır'ı denizlerin iyi niyetine yormak gerekir. Zira o deniz ki asla yalnızca iyi niyetten ibaret değildir. Oyle ki deniz insana benzer ve onda insana özgü her türlü özelliğe rastlamak mümkündür.(...)"³²

Örnekten de görüleceği gibi *İncir Tarihi*'nde Hızır'ın denizden geldiği ifade edilmiştir. Oysa halk bilgisi ürünlerinde daha çok Hızır'ın karadan, İlyas'ın denizden geldiği inancı görülmektedir. Kitab-ı Mukaddes ya da Kur'an-ı Kerim'de bununla da ilgili bir ifade bulunmazken Kısasü'l- Enbiya'da çoğunluk tarafından bilinenin aksine yazarı destekler nitelikte Hızır'ın denizle bağı ifade edilmiştir. Kısasü'l- Enbiya'da Hz. Musa'nın kıssasında ve "Hızır ile eş olup dağ deniz gezen" diye nitelendirilen Hz. İlyas'ın kıssasında Hz. Hızır'dan bahsedilmiştir:

Bazıları demişler: Hızır ile ikisi ebediyet suyunu içtiler kıyamete kadar ölmeyecekler. Hızır denizlerde yürür, İlyas çöllerde yoldan çıkanlara yol gösterirler³³.

İncir Tarihi'nde yazar, Hz. Hızır'a dair anlatılmalardan herhangi bir alıntı yapmadan ya da zatın hakkında hikâye edilenleri yeniden yazmadan yalnız Hz. Hızır'ın adını kullanıp okurun kolektif bilincine ulaşarak bir önceki bölümde romanın başkışısı Zeyrek'in başından geçenlerin ne kadar tehlikeli olduğu hissini yaratmıştır. Akla "kul sıkışmayınca Hızır yetişmezmiş" sözü getirilerek kurgudaki düğümün –özellikle denizde geçiyor olması sebebiyle- roman kişilerini sıkıştırdığına vurgu yapılmıştır.

Yazar'ın bu kullanımı metinlerarası biçimlerden *gönderge* örneği olarak kabul edilebilir. *Gönderge* bir metinden alıntı yapılmadan okuru doğrudan bir metne gönderir. Geniş anlamıyla bir metinde bir çağın, bir türün (yazınsal olsun ya da olmasın), bir geleneğin vb. yan-metinsel göstergelerden biriyle olduğu kadar yalnızca yapıt başlıklarının, yazar adlarının ya da bir roman, trajedi, şiir kişisinin, tarihi bir kahramanın, kutsal kitaplardan birinin adının açıkça anılması alıntısız *göndergeleri* için içerisine sokar³⁴. Hz. Hızır kıssasının bulunduğu kontekste göre metindeki işlevine bakıldığında romanın başkışısının içinde bulunduğu durumun Hızır yetişecek kadar zor olduğunu vurgulaması açısından anlatımı kuvvetlendirdiği görülmektedir. Fakat bu kısma kurgudan çıkarıldığında kurgunun bozulmayacağı göz önünde bulundurularak kıssanın daha çok anlatımı süslemeye yaradığı düşünülebilir.

3.4 Hz. Yunus

İncir Tarihi'nde sözü edilen bir diğer Peygamber de Hz. Yunus'tur. Çerçeve hikâyeden bağımsız olarak kurguda herhangi bir işlevselliği olmayan Asaf isimli birinin hikâyesinin anlatıldığı "*Hayvan Kanunları Üzerine*" adlı kırk altıncı bölümde Hz. Yunus'tan şu şekilde bahsedilmektedir:

"Balığın Yunus Peygamberi korumuş olması boşuna değildir. Burada bizim hikâyelerimizden birinin ki elbette her birimiz birer hikâye olmakla varlığımız bunu taşımada bir araçtır, evet, böylece bu hikâyelerden birinin hayvan kanunları tarafından korunduğunu görüyoruz. Ama kişilik bakımından hayvanların bizden çok farklı olmadığını da söylemek gerekir ki, yunus balığı Yunus Peygamber'e ne kadar benzedi ise bu, çoğunluk onun güzelliğinden kaynaklanır. Hatta belki balığa yunus adını vermekle o bir zamanlar adsız idi; salt güzellikten oluşuyordu. Diyeceğim, isimsiz idi, belki bir sıfatı da yoktu ama yine de denizlerin en güzel balığı sayılırdı."³⁵

Yeniden yazımı bu şekilde olan Hz. Yunus'a ait kısma Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de şu şekildedir:

³² Duman, F., (2010), s. 219.

³³ Rabguzi, N., (1997), s. 227.

³⁴ Bk. Aktulum, K., (2007), s. 102.

³⁵ Duman, F., (2010), s. 267.

Ve herkes birbirine dedi: Gelin de kura çekelim ve bilelim kimin yüzünden bu bela başımıza geldi. Ve kura çektiler, kura da Yunus'a düştü. O vakit ona dediler: rica ederiz, bize bildir, üzerimizdeki bu bela kimin yüzünden? (...) Ve ona dediler: deniz bize karşı yatışsın diye sana ne edelim? (...) Ve onlara dedi: beni kaldırıp denize atın; deniz de size karşı yatışır. (...) Ve Yunus'u kaldırıp denize attılar; ve denizin kudurması yatıştı. Ve Yunus'u yutmak için Rab büyük bir balık hazırladı ve Yunus üç gün üç gece balığın karnında kaldı³⁶.

Şüphesiz Yunus da peygamberlerdendi. Hani o kaçıp yüklü gemiye binmişti. Gemidekilerle kura çekmiş ve kaybedenlerden olmuştu. Böylece, Yunus kendini kınayıp dururken balık onu yuttu. Eğer o, Allah'ı tesbih edip yüceltenlerden olmasaydı, mutlaka insanların diriltileceği güne kadar balığın karnında kalırdı. Derken biz onu hasta bir halde sahile attık. Üzerine geniş yapraklı bir ağaç bitirdik. Biz onu yüz bin, yahut daha fazla insana peygamber olarak gönderdik³⁷.

Kıssasü'l-Enbiya'da, Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'den farklı olarak Hz. Yunus'un balığın karnında ne kadar süre kaldığıyla ilgili bilgi verilmiştir fakat *İncir Tarihi*'nde bahsedilen balığa onun adının verilmesi ya da balığın güzelliğinin Hz. Yunus'a atfedilmesi ile ilgili bir ifade görülmemiştir:

Zaluca adlı balığa o Yunus adlı peygamberimizi tut diye ilham oldu. Zaluca Yunus'u tutuyum dediğinde Yunus korkup bir yana gitti balık o yana vardı, Yunus bu yana geldi. Dört yana dönen balık ey Yunus ne zamana kadar kaçacaksın dedi. Yunus Tanrı kazası olduğunu anladı ve elleriyle gözünü tutup bismillahirrahmanirrahim diyip kendini balığın ağzına saldı. Zaluca'ya senin karnını Yunus'a zindan kıldım onu yemeyi sana haram kıldım onu üzme diye ferman oldu. (...) Kırk gün balık karnında kaldı ondan sonra Cebrail'e Zaluca'ya söyle Yunus'u çıkarsın diye ferman oldu³⁸.

İncir Tarihi'nde Hz. Yunus'un kıssası da tıpkı Hz. Hızır kıssası gibi metinlerarası biçimlerden *gönderge* olarak kullanılmıştır. Yazar, Hz. Hızır bahsinde olduğu gibi Hz. Yunus'un da yalnız adını anarak herhangi bir alıntı yapmadan okuru bir başka metne (anlatıya) yönlendirmiştir. Hz. Yunus kıssasının da bulunduğu kontekste göre metindeki işlevine bakıldığında kullanılan 'diğer kıssalar gibi kurguda bir yapı taşı olarak yer almak yerine daha çok anlatımı süslediği görülmektedir.

3.5 Hz. Süleyman

Hz. Süleyman kıssası Faruk Duman'ın önceki hikâye ve romanlarında olduğu gibi *İncir Tarihi* adlı romanında da açık ya da kapalı olarak pek çok kez telmihte bulunan, zaman zaman kurgunun genel yapısına iştirak eden bir anlatıdır. *İncir Tarihi*'nde İstanbul'un Hz. Süleyman tarafından fethedilmesiyle başlayan akış boyunca okura adeta Hz. Süleyman da eşlik etmektedir.

"İstanbul'un Hazreti Süleyman Tarafından Ele Geçirilmesi" adlı bölümde Hz. Süleyman'ın İstanbul şehrini fethetmeden önce çadırında ettiği duaya ve duanın ardından kurgu boyunca romanın başkişisinin yoluna yön verecek olan sihirli *Alas* sözüne özellikle yer verilmiştir.

"(...) Doğrulup kalkınca ki çadırın içinde bir yaveri vardı, bu yaver de hemen arkasında durmuş, sessizce ayakta kendi duasını kılıyordu; komutanı böyle huzura ermiş görünce bir -*Alas*, diye bağırdı. Yaverin bağırtısı duyulunca cümle mahlûk uyandı, bir gümbürtü koptu, böylece Süleyman çadırdan çıktı. Çıkıp atına bindi, at şaha kalktı; kılıç komutanı beklemedi de sanırsın bunu at kendi kendine çıkarıp yoldaşına verdi."³⁹

Bölümün devamında Hz. Süleyman'ın büyük bir kuşun yardımıyla zalim hükümdarı alt etmesi ve şehri büyük bir kuş ordusu ile ele geçirmesi hikâye edilmiştir.

³⁶ *Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit*, (1972), Yunus, 1/7-17.

³⁷ *Kur'an-ı Kerim Meali*, (2008), Sâffât, 37/139-147.

³⁸ Rabguzi, N., (1997), s. 222-223.

³⁹ Duman, F., (2010), s. 21-22.

Hız. Süleyman etrafında teşekkül eden anlatılar ve kutsal kitaplarda yer alan Hız. Süleyman kıssası *İncir Tarihi* romanında anlatılan hikâyeye aslında benzemiyor olsa da Hız. Süleyman'ın hayvanlarla konuşması, onlara hükmetmesi gibi özellikleri kâh kurguda yer alan kişilerin kâh kurgu dışı anlatı düzleminde yer alan kişilerin başlarından geçen olaylarda sık sık gösterdikleri özelliklerdir. Ayrıca gerek kutsal kitaplarda gerek sözlü gelenekte söylenen anlatılarda Hüdhd adlı olağanüstü bir kuşla ilgili bilgiler verilmektedir. Romanın içine yerleştirilen Hız. Süleyman bahsindeki kuş da *metinlerarasılığın bir metne, bir düşünceye doğrudan belirtmeden sezdirim yoluyla gönderme yapılması*⁴⁰ demek olan *anıştırma* yöntemiyle bu kuşu hatırlatmaktadır⁴¹.

Hız. Süleyman'ı hikâye eden bölümde geçen *Alas* nidası çerçeve öyküde de kurgunun parçalarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Romanın başkışısı Zeyrek, annesinin yaptığı kaybolan kuklasını ararken, kovuğuna baktığı bir ağacın kendisine *Alas* diye fısıldadığını işitir. Nurullah Çetin'in romanın belli yerlerinde *ana düşünceyi ya da yan iletileri yansıtmak üzere tekrar edilen simgesel değerdeki kelime, ifade, cümle, mısra gibi dil unsurları*⁴² olarak nitelendirdiği *leitmotiv*in bir örneği olan *Alas* sözü, Zeyrek tarafından sonraki bölümlerde de yaşadığı maceralar sırasında sık sık işitilecektir.

"Derken bir gün ağaçtan bir fısıltı geldi. Gerçi ağaç bana bir şeyler söyledi ama duyduklarımın ne anlama geldiğini ben bir türlü çıkaramadım, sonra, gövdeye kulağımı dayayarak dinleyeyim hele deyince, ağacın, *Alas! Diye inlediğini* duydum. Ama ne o gün ne de daha sonra bu sözcüğün ne anlama geldiğini öğrenebildim."⁴³

"Kurbanlık koyunlar gibi titreyerek, bir de idamlık mendeburlar gibi diz çökerek gözlerimi kapattım ve bildiğim tek duayı, belki burada işime yarayıp şu belayı benden uzak tutar, diyerek yinelemeye başladım: *Ey efendim sen beni kurtar, Alas, alas, alas!*"⁴⁴

Örneklerden de anlaşılacağı gibi romanın kurgusu içinde kâh akışı bölerek bağımsız biçimde kâh kurgu dâhilinde akışın bir parçası şeklinde Hız. Süleyman kıssası -yeniden yazım şeklinde yer verilmesi de- yapılan *gönderge* ve *anıştırmalarla* roman boyunca okura hissettirilmektedir. Bilindiği gibi *metinlerarası* bir yöntem olan *anıştırma*, bir şeyi doğrudan anmadan belirtme, bir sözcüğün ya da başka bir yapının, kimliği söylenmeden ya da açıkça bildirilmeden anılmasıdır⁴⁵. *İncir Tarihi* romanında da *Alas* sözcüğünün Hız. Süleyman ile ilişkisi kurgunun başında verildikten sonra metindeki her kullanımıyla kıssayı anımsatması sağlanmıştır. Bunun dışında bilhassa Hız. Süleyman kıssasında karşımıza çıkan hayvanlar, doğaüstü güçler ve doğa ile bir bütün halinde yekpare oluş *İncir Tarihi* romanının da bütününe hâkim olan ve yine Hız. Süleyman'ı anımsatan bir özelliktir. Hız. Süleyman kıssasının bulunduğu bağlama göre metindeki işlevine bakıldığında diğer kıssaların kullanımlarının aksine kurguda bir görev sahibi olduğu, anlatımı süslemenin yanı sıra kurgunun bir parçası olarak anlatıda bulunduğu söylenebilir.

Faruk Duman'ın *metinlerarası* inceleme yöntemine oldukça elverişli olan *İncir Tarihi* adlı romanında alt-metin olarak Peygamber kıssalarının kullanımı incelendiğinde; Hız. Yusuf kıssasının *örgeseldönüşüm*, *değerseldönüşüm* ve *alaycı dönüştürüm*; Hız. Musa kıssasının *değerseldönüşüm* ve *alaycı dönüştürüm*; Hız. Hızır ile

⁴⁰ Aktulum, K., (2011), s. 419.

⁴¹ Duman, F., (2010), s. 19-24.

⁴² Çetin, N., (2009), *Roman Çözümleme Yöntemi*, Ankara, Öncü Kitap, s. 123. 9

⁴³ Duman, F., (2010), s. 62.

⁴⁴ Duman, F., (2010), s. 166.

⁴⁵ Aktulum, K., (2007), s. 109.

H. Yunus kıssalarının *gönderge*; H. Süleyman kıssasının ise *gönderge* ve *anırtma* metinlerarası biçim ve yöntemleriyle ana-metinde yer aldıkları görülmektedir. Söz konusu bu kıssaların her birinin kesip çıkarma yöntemiyle yeniden yazıldıklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Kıssaların hiç biri alt-metindeki tam şekilleriyle ana-metinde yer almamış, *bir metinden bir parçanın kesilip alınarak yeniden yapılması işlemi*⁴⁶ olan kesip çıkarma ile bazı bölümlerinin yeniden yazımlarıyla romanın kurgusuna katılmışlardır. Peki yazarın romanının kurgusunda metinlerarasılığın biçim ve yöntemlerine başvurmasına, bunu yaparken de alt-metindeki malzemenin belli kısımlarını kullanmasına ne sebep olmuştur?

4- İncir Tarihi'nde Metinlerarasılığın İşlevi

Postmodern döneme has çok seslilik, bölünmüşlük, ayrışıklık, türler ayırımına karşı çıkış, çoğulculuk gibi niteliklere uygunluk göstermesi bakımından özellikle postmodern edebiyat eserlerinde kullanılan metinlerarası biçim ve yöntemler metinde herhangi bir işlevselliğe sahip midir? Sahip ise bu işlevler nelerdir?

Heinrich F. Plett, *Intertextuality* adlı çalışmasında metinlerarası alıntının işlevleriyle ilgili Stefan Morawski'nin tipolojisine yer vermiştir. Morawski, alıntıları *The Authoritative Quotation* (yetkin, otoriter), *The Erudite Quotation* (bilimsel) ve *The Ornamental Quotation* (dekoratif) olmak üzere üç başlıkta toplamıştır. Bu başlıklara göre *The Authoritative Quotation* göndericinin alıntılama yapmak zorunda olduğu iletişimsel durumlarda görülen alıntıdır. Din adamlarının ya da hâkimlerin sözlerini kutsal kitaplar ve kanunlara gibi gerçekliklerinin ve geçerliliklerinin sorgulanamayacağı kesin kaynaklara dayandırmaları bu alıntıya örnektir. *The Erudite Quotation* bilimsel metinlerdeki diğer bilimsel metinlerden yapılan alıntılardır. Bu alıntılarının geçerliliği tartışmaya açıktır. *The Ornamental Quotation* ise daha çok dekoratif işlevi olan metni süslemeye yarayan alıntılardır. Morawski'nin bu başlıklarını açıklayan Plett, söz konusu bu alıntıların açık bir şekilde edebi olmayan metinlerde gerçekleştiklerini fakat mutlaka edebi metinlerde de kullanıldıklarını ifade etmiştir.⁴⁷

İncir Tarihi adlı eserde peygamber kıssalarının metinlerarasılık bağlamında nasıl kullanıldığının incelendiği bu çalışmada -kıssaların alt-metinlerle birlikte ele alındıkları bölümlerde de belirtildiği gibi- H. Yusuf ve H. Hızır kıssalarının, anlatıdaki bazı ifade ve durumları kuvvetlendirmekle birlikte daha çok süsleme; H. Musa ve H. Yunus kıssalarının, anlatıyı süsleme; H. Süleyman kıssasının ise yapı taşlarından biri olarak kurguda yer almakla birlikte yine daha çok anlatıyı süsleme işlevlerine sahip oldukları gözlemlenmiştir. Kıssalara metinlerarası biçim ve yöntemlerle daha çok anlatıyı süslemek için dekoratif amaçlı başvurulduğu, kıssaların anlatıdan çıkarılması halinde kurgunun bozulmayacağı, anlatının temel bilgilerinin değişmeyerek anlamda bir kayıp yaşanmayacağı göz önünde bulundurularak *İncir Tarihi*'nde kıssaların kullanımlarını Morawski'nin *The Ornamental Quotation* başlığı altına yerleştirmek mümkündür. Aynı zamanda yazarın kutsal kitaplarda bulunan ve gerçekliği şüphe uyandırmayan anlatıları kullanması onun bir din adamı, alıntılarının da *The Authoritative Quotation* örneği olarak düşünülmesine de neden olabilir. Fakat bu noktada yazarın kullandığı kutsal kitap kaynaklı anlatıları tahrif ettiği, anlamlarında ve biçimlerinde istemli değişiklikler yaptığı göz ardı edilmemeli, söz konusu bu durumun postmodern edebiyatla olan ilişkisine değinilmelidir:

⁴⁶ Aktulum, K., (2011), s. 419.

⁴⁷ Bk. Plett, H. F., (1991), *Intertextuality*, Berlin, Walter de Gruyter, s. 13.

Postmodern roman aslında geleneksel figürlere tekrar değer kazandırma yolundadır. Modernlerin kentli hayat tarzı yerine rutinleşmiş olarak eleştirilen kır hayatını önemserler. Bu yüzden, geleneksel, kutsal, tikel ve akıldışı olana yeni bir önem atfederler.

Duygular, coşkular, sezgiler, tefekkür, spekülasyon, kişisel deneyim, adet, şiddet, metafizik, gelenek, kozmoloji, büyü, mit, dini hisler ve mistik deneyim dahil modernliğin bir kenara attığı her şey yeni bir önem kazanır⁴⁸.

Modern edebiyatın bilim ve akılcılıkla reddettiği kutsal olanı postmodern edebiyatın yeniden gündeme getirip kullanması fakat bunu yaparken onu kutsallığından kurtararak deyim yerindeyse bulunduğu yerden aşağı indirip sıradanlaştırması *İncir Tarihi*'nde de görülen bir durumdur.

Kristeva'nın bir metnin önceki bir metni olduğu gibi yinelemesi değil sonsuz bir süreç, metinsel bir devinim olarak nitelendirdiği metinlerarasılığın işlevleri ile ilgili olarak Aktulum, tüm yeniden yazma yöntemlerinin metinlerdeki değişik işlevlerini saptamanın son derece güç hatta olanaksız olduğunu ifade etmiştir⁴⁹. Aktulum'a göre:

Her yöntemin düzenlam düzeyinde bilinen işlevlerine (örneğin alıntı bir yetke, bir süsleme işlevine; yansılama, oyunusal düzende daha çok eğlendirmek, gülünç etki yaratmak vb. işlevlere sahiptirler), metinlerarası yöntemlerden birine göre yapılan göndermelerin yeni bağlamda aldıkları anlamları kattığımızda, sonsuz bir yazın alanını kapsayan metinlerarasını anlamsal düzeyde indirgeyip sınırlamak gereksiz bir çaba olacaktır⁵⁰.

Metinlerarasılığın işlevsel çerçevesi keskin hatlarla çizilemeyecekse, net kurallar şeklinde belirtilemeyecekse de taşıyabileceği birtakım fonksiyonel özelliklerini tarif etmek mümkün olabilecektir. Bu tarifte yer alması muhtemel bazı özellikler şu şekilde sıralanabilir:

- Okurun bildiği metinlere yapılan göndermeler vesilesiyle eserin gerçekte olan bağını sağlamlaştırmak
- Bilhassa romanda roman kişilerinin kişilik özelliklerini daha belirgin şekilde ortaya koymak
- Göndermeler ile eserin ait olduğu toplum hakkında bilgi vermek
- Eserin yazarının bilgi birikimi, kültürel düzeyi, hayata bakış açısı hakkında ipuçları sunmak
- Anlatıcı-yazar ve okur arasında ortak bir mirasa dayanan bilgi aktarımlarıyla daha sağlam bir iletişim kurmak
- Eserdeki temel tartışmayı gönderge yoluyla daha güvenilir bir metinle kanıtlamak
- Esere kattığı anlamsal derinlikle okurun daha çok yorum yapabilmesini sağlamak
- Bünyesinde çok sayıda metinden parçalar barındırması sebebiyle okurun okuma etkinliğine katkı sunmak
- Esere eleştirel bir nitelik kazandırmak⁵¹

Sayısının daha da arttırılabileceği metinlerarasılığın söz konusu bu genel işlevleri peygamber kıssalarının metinlerarası biçim ve yöntemlerle kullanıldığı *İncir Tarihi* adlı eserde de görülmektedir. Bu çalışmada yapılan tespite göre kıssaların anlatıyı daha çok süslüyor olmaları yalnız ifadeyi daha edebi, anlatıyı daha estetik kılmamış esere anlamsal bir derinlik de kazandırmıştır. Bu derinlik Aktulum'un da ifade ettiği gibi okurun daha çok yorum yapabilmesini sağlarken okuma etkinliğine de katkı sunmaktadır. Ayrıca derinliği sağlayan anlatıların peygamber kıssaları gibi ortak kültür mirasının bir parçası olması anlatıcı-yazar ve okur arasında güçlü bir köprü kurmaktadır. *İncir Tarihi*'nde yer yer anlatıma renk katmak yer yer ifadeyi daha

⁴⁸ Özkul, M. M., (2007), "Post-Modern Dönemde Roman Ve Nitelikleri", *Hece Öykü*, Yıl:4, Sayı 24, Aralık-Ocak 2007, s. 323.

⁴⁹ Bk. Aktulum, K., (2011), s. 453.

⁵⁰ Aktulum, K., (2011), s. 453.

⁵¹ Bk. Aktulum, K., (2011), s. 455.

kuvvetli kılmak adına kullanılan *göndergelerin* romanın baş kişisi Zeyrek, yazar Faruk Duman ve edebiyat geleneğimiz hakkında okura iletiler gönderdiği de söylenebilir.

Kaynakça

- Aktulum, K., *Metinlerarası İlişkiler*, 3. basım., İstanbul, Öteki Yayınevi, 2007.
- Aktulum, K., *Metinlerarasılık Göstergelerarasılık*, Ankara, Kanguru Yayınları, 2011.
- Altunel, İ., “Edebiyatımızda Kıssa, Kıssahanlık Geleneği ve Meddahlıkla Münasebeti Üzerine” Erişim: <http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s1/11.pdf> 29.07.2012.
- Çetin, N., *Roman Çözümleme Yöntemi*, 4. Basım, Ankara, Öncü Kitap, 2009.
- Duman, F., *İncir Tarihi*, İstanbul, Can Yayınları, 2010.
- Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit*, İstanbul, Kitabı Mukaddes Şirketi, 1972.
- Kur'an-ı Kerim Meali*, 8. b., Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı, 2008.
- Özkul, M. Murat, “Post-Modern Dönemde Roman Ve Nitelikleri”, Hece Öykü, Yıl:4, Sayı 24, Aralık-Ocak 2007, s. 322-333.
- Plett, Heinrich F, *Intertextuality*, Berlin: Walter de Gruyter, 1991.
- Rabguzi, N, *Kısasü'l-Enbiya*, (haz. Aysu Ata). (2 cilt). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1997.
- Seyhan, B. Y., *Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an'daki Kıssaların Karşılaştırılması*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, 2006.
- Türkdoğan, M., *Klasik Türk Edebiyatında Yusuf U Züleyha Mesnevileri Üzerine Mukayeseli Bir Çalışma*, (2011) Erişim: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-281553/h/klasik-turk-edebiyatinda-yusuf-u-zuleyha-mesnevileri-uz-.pdf> 29.07.2012.